Bönsöndagen: De böner vi lär oss: Fader vår och *Qaddish*

Av Sebastian Selvén

”Nu ber vi den bön som Jesus själv har lärt oss.” Så inleds ofta den bön som utgår från Matt. 6:9–13 och som är känd som *Herrens bön* eller *Fader vår*. Detta stämmer men kan behöva lite förtydligande. Det blir nämligen fel om man med inledningen ovan tänker sig att Jesus *kom på* Fader vår som en bön i sin senaste kyrkohandbok. Fader vår har nämligen inte kommit ur intet utan har en släkting i den kanske mest kända av alla judiska böner: *qaddish*, ofta känd som bönen för sörjande (*inte* för döda, som ibland sägs!) men med många olika funktioner. Båda de här bönerna inleds med att G-ds namn ska helgas, att G-ds rike ska komma och att G-ds vilja ska ske. Båda är folkliga böner som står i samma mylla: mycket pekar på att *qaddish* och Fader vår historiskt sett är syskon som kommit ur en gemensam bönetradition.

Fader vår är inte en bön Jesus hittar på, utan en han *använder* pedagogiskt. I parallellstycket i Luk. 11:1–14 frågar lärjungarna Jesus om han kan lära dem att be. Han nämner då en folklig bön, som ursprungligen bads just efter studier, och kommenterar den. *Qaddish* är (med undantag för en strof) inte är på hebreiska utan på vardagsspråket arameiska. Det är svårt att se genom grekiskan om Jesus bad på arameiska eller hebreiska men att det är semitiska ordval som ligger bakom exempelvis ”vårt dagliga bröd” eller Matteus ”vår fader som är i himlen” är tydligt. På sedvanligt judiskt vis ekar också bönen av bibelverser. Helgandet av Guds namn och faderstilltalet är stående formuleringar i judisk bön som gör att Fader vår översatt till hebreiska eller arameiska klingar omisskännligt judiskt. Jesus nämner tidens motsvarighet till *Gud som haver barnen kär*; en enkel, välkänd bön som han sedan använder i sin undervisning.

Eftersom den är en folklig bön har den något lösa konturer och *qaddish* idag finns i flera varianter. Samma sak gäller Fader vår, som finns i två versioner (den ena utan ”Fader vår”!) i evangelierna. Protestanter använder dessutom en egen avslutning då de lägger till ”Ditt är riket, din är makten och äran” till bibeltexten. Grekisk-ortodoxa säger dessutom: ”Av Fadern och Sonen och den heliga Anden, nu och för alltid och i evigheters evighet. Amen.”

Dessa spännande överlappande och spretande formuleringar mellan judiska och olika kristna sammanhang beror på att *qaddish* och Fader vår är ”gräsrotsböner”, som omhuldats först av judar under Andra templets tid och sedan, på olika håll, i kyrkor och synagogor i snart tvåtusen år. Det är inte omöjligt att Jesus själv först lärde sig den när han som barn studerade Toran och att den satt i ryggmärgen när lärjungarna frågade – så som den i olika varianter

sitter i ryggmärgen för otaliga judar och kristna än idag. Det är inte den bön Jesus själv kom på, men det är den bön han själv *undervisade utifrån* – han och många andra genom åren!